

Hvis hønerne skal holdes på stald på grund af fugleinfluenza

Strategi for at undgå dårlig velfærd i perioder med staldpligt

v. Niels Finn Johansen, SEGES Økologi Innovation

Når udegående høner, som følge af offentlig påbud, pludselig ikke længere har adgang til udearealet opstår en for hønerne frustrerende situation. Frustrationerne kan udmønte sig i stress, fjerpilning og i værste fald kannibalisme.

Problemerne synes at være størst i de små hønsehold, hvor næsten alle høner bruger det meste af deres vågne tid på udearealet. Indelukning af sådanne flokke opleves af hønerne som en betydelig indskrænkning af deres adfærdsmuligheder.

Høns indendørs med strøelse

Hvad gør man?

Som i næsten alle andre sammenhænge gælder det om at forebygge. Hvis det er muligt, bør man som det første give hønerne mere plads indendørs. Samtidigt bør man ændre pasningen af dyrene, således den beskæftigelse og adspredelse, hønerne normalt får udendørs, flyttes ind i hønsehuset. Herudover bør man optimere næringsstofforsyningen og i øvrigt sikre, at klima, hygiejne og lys i hønsehuset er optimalt.

Det er vigtigt at iværksætte de forebyggende foranstaltninger senest samme dag (gerne et par dage før), hønerne lukkes inde.

Lav mere plads til højerne indendørs

Forskrifterne fra Fødevarestyrelsen siger, at man i forbindelse med fugleinfluenza skal holde højerne under tag. Det betyder i praksis, at man har lov til at etablere et overdækket areal i forbindelse med hønsehuset til erstatning for det rigtige udeareal. Taget skal være så tæt, at vilde fugle ikke kan tabe klatter ned til højerne og under ingen omstændigheder komme ind i arealet. I små hønsehold kan en kraftig presenning udgøre taget, men vær opmærksom på, at der skal være så meget hældning, at regnvand løber af, dvs. ikke hober sig op.

Det overdækkede udeareal skal være afgrænset med vægge af kraftigt net fra jord til tag, der sikrer, at højerne ikke kan komme ud, og at vilde fugle ikke kan komme ind. Galvaniseret eller plastikbelagt trådhegn med max. 5 x 10 cm maskestørrelse anbefales.

En anden mulighed kunne være at sætte en drivhustunnél i forlængelse af hønsehuset. Det anbefales at sætte plader nederst på indersiden, så højerne ikke hakker hul i plastikvæggene.

En tredje mulighed kunne være at give højerne adgang til yderligere areal, som kan frigøres til formålet i eksisterende bygninger, f.eks. maskinhus, lade eller andre stalde. Det handler først og fremmest om at give højerne mere plads, som erstatning for adgangen til udeareal. Det bør sikres, at det nye areal er hygiejnisk, tørt og attraktivt. Brug dette areal til daglig udfodring af grovfoder.

Høns indendørs

Mobilt hønsehus med overdækket udeareal

Strøelse

- Hvis strøelsen er våd eller skorpet bør den muges ud, og ny strøelse lægges ind.
- Suppler strøelsen i form af halm, hø eller høvlspåner efter princippet ”**lidt, men tit**”, med tit menes hver dag.
- Det er vigtigt, at den anvendte strøelse er af en type, som højerne er interesserede i, så de bruger tid på at undersøge, evt. også æde lidt af den. Snittet halm af hvede eller byg er i den sammenhæng den bedste strøelse.
- Bland gerne lidt groft sand i strøelsen, så højerne kan finde kråsesten i strøelsen.

Foder og næringsstofforsyning

Hos højtstående høner er næringsstofforsyningen, herunder især forsyningen med essentielle aminosyrer, kritisk. Hønerne befinder sig ofte på kanten af en mangelsituation og er derfor meget følsomme over for andre stresspåvirkninger, som f.eks. pludselig at miste adgangen til udeareal. Derfor bør man i forbindelse med, at hønerne lukkes inde, skifte til et mere koncentreret foder. Hvis man f.eks. i perioden, indtil de bliver lukket inde, har fodret med et "Fase I" foder, så bør man i stedet give dem et "startfoder" i en periode på 2-3 uger, indtil hønerne har vænnet sig til den nye situation. I stedet for at skifte fodertype kan man give et tilskud af fiskemel, ca. 4 g. pr. høne pr. dag i en periode. Fiskemelet gives som topdressing på fuldfoderet.

Uanset om man vælger at tildele et mere koncentreret fuldfoder – eller man vælger at tildele fiskemel, så er det vigtigt at foretage denne ændring senest samme dag (gerne et par dage før), hønerne lukkes inde.

Grovfoder

- Når økologiske høner ikke har adgang til grovfoder i hønsegården, er det et krav, at der gives grovfoder på anden måde.
- Tildel derfor grovfoder indendørs eller på det overdækkede udeareal. Grovfoderet vil holde hønerne beskæftigede og fremme tarmsundheden og vil derfor forebygge, at fjerpilning og kannibalisme udvikles.
- Grovfoder i form af grøntsager som salat, gulerødder (gerne med top), rødbeder, grønkål mm. er relevant i mindre hønsehold. Bemærk, at det varer et par dage inden hønerne lærer at spise rodfrugter, man kan hjælpe processen lidt på vej ved at findele rodfrugterne.
- Ensilage af forskellig art er relevant i større hønsehold. Det kan være helsædsensilage af majs, korn, bælgplanter eller kløvergræsensilage. Al ensilage bør være finsnittet. Man kan give 30-40 g. pr. høne pr. dag, udfodret på strøelsen eller i høhække. I de store erhvervs-mæssige besætninger vil man normalt have et hængebaneanlæg med automatisk udfodring.
- Frisk græs er også en mulighed, men her er det vigtigt, at græsstråene er korte, taget ved et meget tidligt slæt – eller er finsnittet. Hønerne er vilde med det, men risikerer at få forstoppelse, hvis stråene er lange. Giv max 20. g. frisk græs pr. høne pr. dag.

GROVFODER

Samme slags, samme mængde, samme tidspunkt, hver dag

Lys

Som udgangspunkt skal høns have så høj lysstyrke, at de kan finde rundt i stalden. Det skal dermed være muligt for hønsene at finde foder og vand, se hinanden, og ikke mindst at kunne se beskæftigelsesmaterialer i form af strøelse og grovfoder. Det vil i praksis sige, at lysstyrken skal være omkring 15-20 lux.

Omvendt er det også sådan, at meget høj lysstyrke øger risikoen for kannibalisme i situationer, hvor hønerne er stressede. Derfor bør man, når man lukker af til udearealet, sikre sig, at lysstyrken inde i stalden er moderat, dvs. at man med rimelighed kan læse avisen derinde. Vær i den sam-

menhæng særlig opmærksom på vinduer og evt. andre åbninger. Solen må ikke kunne skinne direkte ind til hønerne. Sæt evt. gardiner eller andet for vinduer og åbninger. I økologiske stalde skal der være adgang for dagslys, men lyset må gerne være diffust eller indirekte.

Hvordan reguleres lysstyrken?

Når man i daglig tale snakker om at dæmpe lys, så er der tale om lysstyrken (intensiteten) – ikke om dagslængden. Hos høns må man aldrig reducere dagslængden.

Større erhvervsmæssige stalde er som regel udstyret med lysstyrkeregulering, dvs. man kan regulere lysstyrken ved at dreje på en knap. I mindre stalde er man oftest nødt til at male lyskilderne mere eller mindre til for at dæmpe lyset. Der bør anvendes rød farve. Til det formål kan det anbefales at bruge oxydrødt, det pulver man blander i kalken, når man vil kalke huse røde. Det røde pulver røres op i vand og males på lamperne med en pensel. Oxydrødt har den fordel sammenlignet med rød maling, at det kan fjernes igen, når der ikke længere er behov for lysdæmpning. Oxydrødt kan købes i de fleste tømmerhandler.

Hvis kannibalisme er opstået?

I de tilfælde, hvor der er opstået kannibalisme, er man nødt til at dæmpe lyset kraftigt. Så snart man ser den første høne med blødende sår, skal man begynde at dæmpe lyset. Herefter skal man holde skarpt øje med flokken. Kommer der flere med blødende sår, dæmper man mere – og mere, indtil kannibalismen ophører. Efter nogle dage uden kannibalisme begynder man igen forsigtigt at øge lysstyrken, idet man naturligvis iagttager høneflokkens nøje og sikrer, at kannibalismen ikke genopstår.

Under denne proces bør man, samtidigt give hønerne et mere koncentreret foder og et ekstra tilskud af fiskemel, 3-5 g. pr. høne pr. dag. Fiskemelet blandes sammen med fuldfoderet. Når man er økologisk ægproducent, skal man bruge fiskemel "Naturoid".

Det bemærkes, at kannibaliserede dyr skal fjernes fra stalden. Let skadede dyr kan isoleres i separate rum, indtil sårene er helet. Svært skadede dyr skal aflives.

Mere viden om fjerpilning og kannibalisme kan hentes i [Fjerpilningsnøglen](#)

Økologi status, når hønerne holdes inde?

Økologisk fjerkræ kan bevare den økologiske status selvom fjerkræet (på grund af offentligt påbud) ikke har adgang til udeareal. Når dette er muligt, så er det, fordi økologisk fjerkræ, ud over kravet om adgang til udeareal, er underlagt en lang række regler og krav, som kun gælder for økologisk fjerkræ. Dette er i modsætning til f.eks. frilandshøner, der, når de ikke har adgang til udeareal, lever under samme forhold som skrabe høner og derfor mister deres frilandsstatus efter 12 uger.

Udarbejdet af Økologisk Landsforening i projektet *Udvikling af mobile staldsystemer – med fokus på svin og fjerkræ i 2018* med støtte fra Fonden for Økologisk Landbrug.